

ТЕНДЕНЦІ ФОРМУВАННЯ ПРОГРАМ ПАРАЛІМПІЙСЬКИХ ІГОР

Юрій Бріскін, к.психол.н, доцент, Аліна Передерій, канд. наук з ФВіС,
Світлана Блінова, студентка

Львівський державний інститут фізичної культури

Актуальність. На сучасному етапі розвитку суспільства велика увага приділяється боротьбі за рівні права усіх його членів, зокрема, для неповносправних, як в повсякденному житті так і в спорті. Паралімпійський і олімпійський спорт фахівці вважають рівноправними складовими міжнародного олімпійського руху [1,2,3]. Програма Паралімпійських ігор є одним з найважливіших компонентів паралімпійського спорту, від якого залежить популярність Паралімпійських ігор, їх привабливість для Національних паралімпійських комітетів, міжнародних спортивних федерацій, представників засобів масової інформації і структур бізнесу, а також орієнтація інвалідів у виборі спортивної спеціалізації. Поширення різних видів спорту для неповносправних у світі, кошти, що виділяються на їхній розвиток, залежать від присутності цих видів спорту в паралімпійській програмі. На відміну від Олімпійських ігор, де встановлено чіткі критерії включення в програму того чи іншого виду спорту, політику формування паралімпійської програми в діяльності Міжнародного паралімпійського комітету чітко не визначено.

Як показує аналіз, протягом усієї історії паралімпійського спорту програма Паралімпійських ігор розвивалася деякою мірою стихійно і під впливом різних факторів. Знання тенденцій розвитку паралімпійської програми можуть бути використані Національним комітетом спорту інвалідів України, відповідними національними спортивними федераціями для формування стратегії розвитку параолімпійського спорту в країні та політики участі своїх представництв у діяльності міжнародних спортивних організацій.

Мета роботи - визначити особливості формування програми Паралімпійських ігор.

Завдання - встановити структуру паралімпійської програми, визначити тенденції зміни розвитку паралімпійської програми, визначити фактори, що впливають на формування програм Паралімпійських ігор.

Методи дослідження – загальнонаукові методи теоретичного рівня (аналіз спеціальної літератури і документальних джерел, періодичної преси і матеріалів міжнародної мережі “Інтернет”, метод аналогій, ретроспективний і теоретичний аналізи), статистична обробка отриманих результатів.

Результати роботи. Детальний аналіз програм Паралімпійських ігор, дає підстави виділити наступні етапи їх розвитку, які відрізняються кількістю видів спорту, дисциплін та комплектів нагород, кількістю учасників, організаційною структурою та іншими ознаками - I етап – 1960-1972 рр., II етап – 1976-1988 рр., III етап – з 1992 р.- по теперішній час (рис.1.)

Перші Паралімпійські ігри відбулися в Римі у 1960 р. У них брали участь 400 паралізованих спортсменів, які представляли 24 країни. Програма передбачала змагання з таких видів спорту: стрільба з лука, плавання,

баскетбол, метання дротиків, фехтування, снукер, настільний теніс і легка атлетика. На протязі першого періоду програма розширилась ще на 2 види спорту. Кількість комплектів нагород зростала пропорційно кількості видів спорту від 113 на I Паралімпійських іграх до 189 на IV Паралімпійських іграх. Спостерігається лінійна динаміка незначного збільшення як видів спорту так і комплектів нагород.

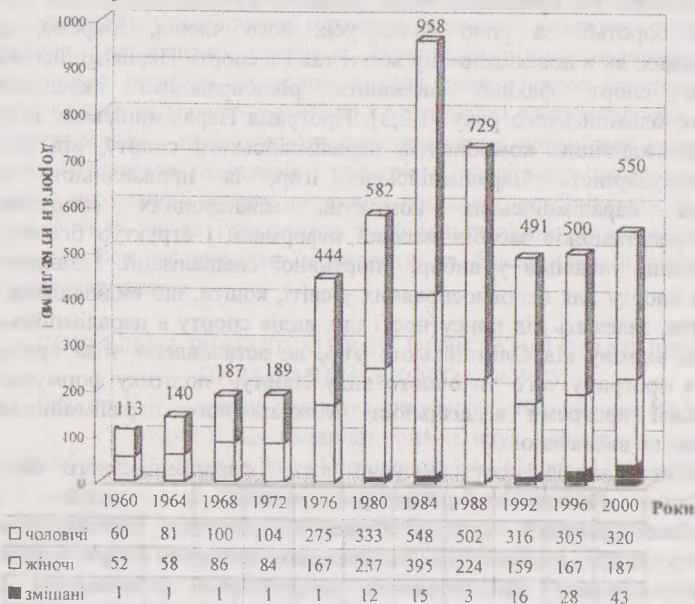


Рис. 1. Кількість комплектів нагород в чоловічих, жіночих та змішаних змаганнях літніх Паралімпійських Ігор

В I Паралімпійських іграх брали участь як чоловіки так і жінки, при чому кількість розіграних комплектів нагород сильно не відрізнялася: серед чоловіків розіграно 62 золоті медалі, серед жінок – 52 медалі, що склало відповідно 53% та 46%. До кінця першого періоду співвідношення між чоловічими і жіночими видами програми суттєво не змінилося: чоловічі види програми займали біля 56%, жіночі біля 44%.

Особливістю змісту Паралімпійської програми є істотна диспропорція у видах змагань, що відносяться до різних груп видів спорту (рис.2). В програмі I Паралімпійських ігор найбільш широко були представлені циклічні види спорту (62 комплекти нагород, що склало 55% від загальної кількості). До IV Паралімпійських ігор представництво циклічних видів спорту трохи зменшилося до 43%, а збільшилась кількість швидко-силових дисциплін (від 22% до 26%), спортивних ігор і, особливо, багатоборств – з 0,9% до 5%. Переважна більшість циклічних дисциплін у програмі Паралімпійських ігор пов'язана насамперед з великою кількістю класифікаційних (стартових) груп в

них видах програми у зв'язку з доступністю дисциплін легкої атлетики та плавання для осіб з будь-яким видом пошкодження, а також розповсюдженість цих видів спорту. Значно в меншій мірі в I періоді були представлені однокористувачів і складнокоординаційні види спорту, відповідно близько 4,2% та 7,5%, дещо більше представлено спортивні ігри (біля 13%), завдяки специфічним для Паралімпійських ігор видів спорту, таких як снукер і бовлбол.

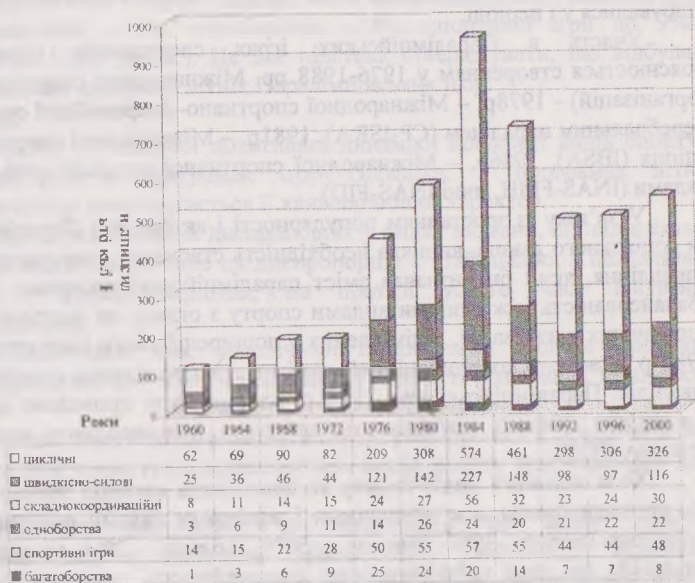


Рис.2. Спортивні дисципліни у програмах літніх Паралімпійських Ігор

Для першого періоду характерно те, що програма Паралімпійських ігор формувалась стихійно і визначалась тільки Міжнародною федерацією Сток-Мандевільських ігор, був відсутній чіткий механізм суддівства і проведення змагань, стандартна організаційна і матеріальна база, місця змагань не були пристосовані для пересування на візках, тому залучалась велика кількість волонтерів, не було єдиного міжнародного координаційного органу. Певний вплив на формування програм чинили погляди й особиста позиція Л.Гуттмана.

Другий період розпочинається з V Паралімпійських ігор (1976 р.), на яких програма розширилась на 3 види спорту (волейбол, стрільба кульова та голбол). Непорційно видам спорту, більш, ніж у 2 рази, зростає кількість розіграних нагород (1972 р. - 189, 1976 р. - 444). Це пояснюється появою в легкій атлетиці великої кількості бігових дисциплін і, відповідно, в них класифікаційних груп. Аналогічна ситуація спостерігалась і в плаванні (Рис.1.). Піком по кількості розіграних комплектів нагород (958) став 1984 р.

Протягом II періоду до програми Паралімпійських ігор були включені такі види спорту як боротьба, велоспорт, футбол, кінний спорт, бочія, дзюдо, теніс і вона зростає до 17 видів спорту, що і пояснює різке збільшення кількості

комплектів нагород. Це зростання також пов'язане із збільшенням кількості нозологій спортсменів – учасників. З 1980 р. в Паралімпійських іграх беруть участь спортсмени з пошкодженнями хребта і спинного мозку, ампутаціями, вадами зору і наслідками церебрального паралічу. Відповідно, в кожній нозології з'явилась велика кількість стартових груп, що особливо проявилось на Іграх 1984 року. Цей період характеризується подальшим розвитком і упорядкуванням процесів формування паралімпійської програми, що відбувалися у I періоді.

Участь в Паралімпійських іграх спортсменів різних нозологій пояснюється створенням у 1976-1988 рр. Міжнародних спортивних федерацій (організацій) - 1978р. – Міжнародної спортивно-рекреаційної організації осіб з церебральним паралічем (CP-ISRA), 1981р. – Міжнародної спортивної асоціації сліпих (IBSA), 1986р. – Міжнародної спортивної асоціації осіб з розумовими вадами (INAS-FMH, нині INAS-FID).

У зв'язку із зростанням популярності і авторитету Паралімпійських ігор як соціального явища, виникла необхідність створення координаційного органу управління, який би визначав зміст паралімпійської програми і забезпечував збалансованість між різними видами спорту з огляду на інтереси міжнародних спортивних організацій, зацікавлених у поширенні свого виду спорту. В березні 1982 р. створено координаційний комітет для проведення спортивних змагань інвалідів. Паралімпійські ігри 1984 р. вперше було проведено централізовано під егідою єдиного міжнародного органу – Міжнародного координаційного комітету (ICC).

Хоча кількість видів спорту та комплектів нагород значно збільшилась, але співвідношення між чоловічими і жіночими видами програми істотно не змінилося (жіночі -39%, чоловічі - 59%, змішані - 2%), на відміну від Ігор Олімпіад, де таке співвідношення спостерігалось лише на останніх Іграх Олімпіади в Сідней у 2000 р. (рис.1.).

Співвідношення груп видів спорту залишилося на тому ж рівні, що і в першому періоді з незначним зменшенням складнокоординаційних видів спорту та збільшенням циклічних видів програми (рис.2.). У Сеулі (1988 р.) кількість комплектів нагород зменшилась до 729. Сеульські ігри стали завершенням другого періоду розвитку Паралімпійських ігор.

У 1989 р. у Дюсельдорфі створено Міжнародний Паралімпійський Комітет (IPC). Він став самостійно визначати зміст програми, під впливом економічних факторів, що виявилось в перевазі більш видовищних і поширених у світі видів спорту. Наприклад, були виключені з програми такі види спорту як снукер та ловнбowlз як найменш популярні. Вилучення деяких видів спорту пов'язано із інтересом глядачів до більш сучасних, видовищних і традиційних для Олімпійської програми видів спорту. Тому у третьому періоді були включені такі види спорту як регбі на візках, вітрильний спорт, знову з'явився кінний спорт і у 2000 р. кількість видів спорту зросла до 19.

Кількість комплектів нагород (стартових груп) у 1992 р. порівняно з 1988 р. різко знизилась від 729 до 491, що пояснюється об'єднанням класифікаційних груп різних нозологій не за видами ушкоджень, а за

збереженими можливостями. На протязі 1992-2000р.р. кількість комплектів нагород збільшувалась пропорційно кількості видів спорту (від 491 до 550). Збільшується і кількість змішаних видів програми у зв'язку з обмеженою кількістю спортсменів одної статі з однаковим видом пошкодження та обмеженими можливостями розширення видів спорту (рис.1.).

Співвідношення груп видів дисциплін у цьому періоді є практично незмінним: циклічні види спорту - близько 60%, пвидкісно-силові близько 20%, складнокоординаційні - 5%, однокорства - 4%, спортивні ігри до 9% і багатокорства до 1,5% (рис.2.). Це дає підстави стверджувати, що відбулася відносна стабілізація програми літніх Паралімпійських ігор.

Висновки:

1. На відміну від лінійної позитивної динаміки кількості видів спорту і комплектів нагород в програмах Ігор Олімпіад, в програмах літніх Паралімпійських ігор спостерігається її хвилеподібний характер.

2. Спостерігається істотна диспропорція у видах змагань, що відносяться до різних груп видів спорту, але ця диспропорція є стабільною, з незначними відхиленнями в різних періодах, на протязі усього часу існування Паралімпійських ігор.

3. Співвідношення між чоловічими і жіночими видами програми залишається практично без змін незалежно від кількості розіграних комплектів нагород.

4. Найбільша кількість комплектів нагород розігрується в легкій атлетиці і плаванні, що пов'язано із доступністю цих видів спорту для учасників всіх нозологій.

5. Основними факторами, що впливають на зміну програм Паралімпійських ігор є діяльність Міжнародних спортивних федерацій (організацій, асоціацій) для неповносправних; участь спортсменів різних нозологій та особливості їх класифікації (класифікаційні групи); популярність, видовищність та поширеність видів спорту.

Література:

1. Бріскін Ю.А., Передерій А.В., Строкатов В.В. Параолімпійський спорт: навчальний посібник.-Львів: Арал, 2001.- 141 с. 2. Матвеев С., Бріскін Ю., Город Д. Паралимпийские игры: от Рима до Солт-Лейк Сити // Наука в олимпийском спорте -2002.- № 2. - С. 17-23. 3. Римар О. Спорт неповносправних: історія та сучасність. - Львів, 2001.- 56 с.. 4. <http://www.paralympic.org> (27.01.03)